

O‘QUVCHILAR, O‘QITUVCHILAR, OTA-ONALARNING PSIXOLOGIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH

Karimova Ra’no Ravshanovna

Andijon viloyati Baliqchi tumani

53- umumiy o‘rta ta’lim maktabi

amaliyotchi psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘quvchilarni, o‘qituvchilar va ota-onalarda psixologik madaniyatni shakllantirish jarayonlari, oilaviy muhit, jamiyatda oilaning o‘rni va yoshlarni oilaviy hayotga tayorlashning muhimligi haqida to‘xtalib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: O‘quvchi, o‘qituvchi, oila, ota-ona, psixolog.

Mamlakatimizda oila, oilaviy munosabat, yoshlar tarbiyasi masalalariga alohida ahamiyat berilmoqda. Biroq yurtimizda yoshlarning har tomonlama barkamol shaxs sifatida kamol topishlari uchun hukumatimiz va Prezidentimiz tomonidan amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar hamda bu sohaga berilayotgan katta e’tiborga qaramay, o‘smir-yoshlar o‘rtasida giyohvandlik, jinoyatchilik, tartibbuzarlik kabi mentalitetimizga, etnik xususiyatlarimizga xos bo‘lmagan illatlarning ko‘payishi kuzatilmoqda. Bugungi kunda jahon miqyosida oilaviy munosabatlar, xususan, o‘smirlik yoshidagi o‘zaro munosabatlar, ota-ona va farzand o‘rtasidagi nizolar va ularning kelib chiqish sabablarini o‘rganish masalalari dolzarb muammolardan sanaladi.

Psixologik madaniyat — bu insonning ruhiy holati, boshqalarga nisbatan munosabati va o‘zini tutish tarzini shakllantiruvchi me’yor va qadriyatlar to‘plamidir. Bu madaniyatning shakllanishi nafaqat individual rivojlanish, balki jamiyatning barqarorligi va farovonligi uchun ham muhimdir. O‘quvchilar, o‘qituvchilar va ota-onalar o‘rtasida psixologik madaniyatni shakllantirish, ayniqsa ta’lim jarayonida samarali natijalarga erishishda asosiy rol o‘ynaydi.

Psixologik madaniyatning ta’rifi va ahamiyati

Psixologik madaniyat deganda, odatda, insonning boshqalarga nisbatan munosabati, o‘zini tutish tarzini tartibga soluvchi ko‘nikmalar va qadriyatlar tushuniladi. Bu, o‘z navbatida, shaxsning jamiyatdagi o‘rnini anglash, boshqalarga nisbatan sabr-toqat, hurmat va empatiya hissini rivojlantirishni o‘z ichiga oladi. O‘quvchilarga, o‘qituvchilarga va ota-onalarga psixologik madaniyatni shakllantirish ta’lim jarayonida ijobiy o‘zgarishlarga olib keladi, bu esa ta’lim sifatini oshiradi.

O‘quvchilarni psixologik madaniyatga yo‘naltirish

O‘quvchilarni psixologik madaniyatga yo‘naltirish ta’lim muassasalarida muvaffaqiyatli rivojlanish uchun juda muhimdir. Ta’lim jarayonida o‘quvchilarga

nafaqat ilmiy bilimlar berilishi kerak, balki ularning psixologik rivojlanishiga ham alohida e'tibor qaratilishi zarur. Bu borada quyidagi jihatlar muhim:

Emosional intellektni rivojlantirish: O'quvchilarni o'z his-tuyg'ularini anglash, boshqalar bilan to'g'ri munosabatda bo'lishni o'rgatish, shuningdek, stressni boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish.

Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish: O'quvchilarni ijtimoiy munosabatlarni o'rnatish, jamoada ishlash va boshqalarga yordam berish kabi ko'nikmalarni o'rgatish.

Yaxshi xulqni rag'batlantirish: O'quvchilarga hurmat, adolat, sabr-toqat va ijobiy munosabatlarni rivojlantirishni targ'ib qilish.

O'qituvchilarni psixologik madaniyatga yo'naltirish

O'qituvchilarning psixologik madaniyati ta'lim jarayonining muvaffaqiyati uchun asosiy omil hisoblanadi. Ularning psixologik madaniyati nafaqat o'quvchilarga, balki o'zaro munosabatlar va jamoaviy ishlar uchun ham muhimdir. O'qituvchilarni psixologik madaniyatga yo'naltirishning ba'zi yo'llari quyidagicha:

O'qituvchining psixologik sabr-toqatini oshirish: Har bir bola o'ziga xosdir va ba'zi o'quvchilar ko'proq yordamga muhtoj bo'lishi mumkin. O'qituvchilarga psixologik sabr-toqatni rivojlantirishni o'rgatish ularning pedagogik malakalarini oshiradi.

Stressni boshqarish va emotsional yordam: O'qituvchilarni o'zlarining emotsional holatini boshqarish va ta'lim jarayonida yuzaga keladigan stressni yengish usullarini o'rgatish.

Ijtimoiy va psixologik ko'nikmalarni o'rgatish: O'qituvchilarda o'zaro aloqalar, maslahatlar va turli holatlarni samarali boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish.

Ota-onalarni psixologik madaniyatga yo'naltirish

Ota-onalar bolalarning rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan eng muhim shaxslar hisoblanadi. Shuning uchun ularning psixologik madaniyati ham ahamiyatli. Ota-onalarni psixologik madaniyatga yo'naltirishda quyidagi jihatlar muhim:

Ota-onalar uchun psixologik yordam va maslahatlar: Ota-onalarga bolalarining ruhiy holatini tushunish va ularga qanday yordam berish bo'yicha psixologik maslahatlar berish. Bu ularni bolalarining ehtiyojlarini to'g'ri aniqlashga yordam beradi.

Ijoby va to'g'ri xulq-atvorni o'rgatish: Ota-onalar o'zlarining xulq-atvorlarini va munosabatlarini bolalarga namuna qilib ko'rsatishlari kerak. Ularning harakatlari va so'zlari bola psixologiyasiga katta ta'sir ko'rsatadi.

Bolalarga mehr-muhabbat, qo'llab-quvvatlash va sabr-toqat: Ota-onalarga bolalariga nisbatan mehribonlik va sabr-toqatni o'rgatish zarur. Bu bolalarga o'zlariga ishonch hosil qilishda yordam beradi.

Psixologik madaniyatni shakllantirishda oilaning roli

Oila, bola uchun birinchi va eng muhim ta'lim muassasasi bo'lib, ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi psixologik aloqalar bolaning psixologik madaniyatini shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi. Ota-onalar, o'zlarining munosabatlari va harakatlari orqali bolalarga hayotiy qadriyatlarni, me'yorlarni va to'g'ri xulq-atvorni o'rgatadilar. Oila ichidagi psixologik muhit bolalarning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Umumta'lim tashkilotining o'quvchilarning oilalari bilan hamkorligining maqsadlari va shartlari o'zaro munosabatlarni tashkil etishning muhim tarkibiy qismidir. Ularning yutug'i ta'lim tashkilotining ota-onalar bilan hamkorlik qilish shakllari va usullariga - ularning birgalikdagi muloqotini va faoliyatini tashkil etish usullariga bog'liq. Hamkorlikning turli shakllari va usullarini tanlash maktab tomonidan amalga oshiriladi va ushbu bosqichda hal qilinishi kerak bo'lgan muayyan vazifalarga, ota-onalarning qiziqishlari va intilishlariga, shuningdek, ushbu davrda jamiyatning rivojlanish darajasiga bog'liq. Har bir ota-ona o'qituvchini bolani har tomonlama rivojlangan shaxs sifatida rivojlantirishga qaratilgan ishida qo'llab-quvvatlashga intiladi. Ammo zamonaviy ota-onalar - bu paydo bo'lgan muammolarni, mavjud vaziyatni tahlil qilishga qodir bo'lgan bilimli odamlar, shuning uchun o'qituvchi oila bilan hamkorlikning yangi shakllaridan foydalanishi kerak. Umumiy ta'lim tashkiloti va oila o'rtasidagi hamkorlikning ko'plab shakllari mavjud. Belgilangan maqsadlarga erishish va yuqori natijalarga erishish uchun o'qituvchi ota-onalar bilan birgalikdagi faoliyatda turli xil hamkorlik shakllarini to'g'ri birlashtira olishi kerak. Har safar o'qituvchilar tarkibi har bir oilaning xususiyatlarini hisobga olgan holda kerakli, samaraliroqlarini tanlashi kerak. Axir hamkorlikning asosiy maqsadi ota-onalar bilan ittifoqdosh bo'lishdir.

Ota-onalar va o'qituvchilar uchun eng katta muammo - samarali muloqot qilishdir. Bu oddiy tuyulishi mumkin, lekin ko'pincha suhbatlar uzilib qoladi, chunki o'qituvchi maxsus ta'lim sohasiga xos bo'lgan tilni ishlatadi va bu ota-ona uchun notanish bo'lishi mumkin. O'qituvchilar suhbat boshida ota-onalarga tegishli so'z birikmalarini, masalan, turar joy va modifikatsiyani tushunishlariga ishonch hosil qilishlari muhimdir. Bu keyinchalik muammolarga olib kelishi mumkin bo'lgan o'ziga xos tushunmovchilik yo'qligiga ishonch hosil qiladi. O'qituvchi ham ota-onani faol tinglashi kerak. Yechimlar va usullarga berilib ketish shunchalik osonki, o'qituvchilar o'quvchi uchun eng samarali bo'lgan narsa haqida fikr-mulohazalarini o'tkazib yuborishlari mumkin. Ota-onalar qaysi tayanchlar ishlayotganini va qaysi biri ishlayotganini aniqlashga va muvaffaqiyatga ta'sir qiladigan o'zgarishlarni amalga oshirishga yordam beradi. Mojarolar bilan shug'ullanish o'zaro hurmat munosabatlari bilan birgalikda ijobiy maktab muhiti mutaxassislar, ota-onalar, vasiylar va o'qituvchilarga dasturlar va xizmatlar bilan bog'liq muammolarni ular mojarolar manbaiga aylanmasdan oldin hal qilish uchun konstruktiv hamkorlikda ishlashga

yordam beradi. Biroq, hatto eng yaxshi niyat bilan yondashilgan taqdirda ham, talaba dasturining har qanday jihati, masalan, o'qitish metodikasi, yordamchi texnologiyalardan foydalanish, o'quv dasturiga o'zgartirishlar kiritish va hokazolar bo'yicha kelishmovchiliklar paydo bo'lishi mumkin.

O'quvchilar, o'qituvchilar va ota-onalarning psixologik madaniyatini shakllantirish, nafaqat individual rivojlanishga, balki jamiyatning umumiy farovonligiga ham xizmat qiladi. Psixologik madaniyatning shakllanishi ta'lim tizimining samaradorligini oshiradi, o'quvchilarning ruhiy salomatligini qo'llab-quvvatlaydi va ijtimoiy muhitni yaxshilaydi. Bunday madaniyatni shakllantirishda oilaning, o'qituvchilarning va boshqa jamoaviy ta'lim tashkilotlarining birgalikdagi sa'y-harakatlari juda muhimdir. Bu jarayon davomida har bir shaxs o'zining ijtimoiy mas'uliyatini tushunib, atrofdagilar bilan hurmatga asoslangan, ijobiy munosabatlar o'rnatishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ibaydullayeva U.R. Ota-ona va farzandlar o'rtasidagi nizolarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari. Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori diss. - T.: 2022. – 5 b.
2. Kadirova A.T. O'smirlarda oilaviy nizolar to'g'ricida ijtimoiy tasavvurlarning shakllanishi. Psixologiya fanlari nomzodi diss. – T.: 2007. – 24 b.
3. Nishonov U., Tursunov I. «Pedagogika kursi» Toshkent 1997 yil.
4. Babanskiy Y. K. «Pedagogika» M. 1988 yil.
5. Munavvarov A. K. «Pedagogika» Toshkent 1996 yil